

O ptáku Ohniváku a mořské panně

Božena Němcová

Tato publikace byla zpracována aplikací eKNIHOVNA.cz. E-knihy zdarma ke stažení na www.eknihovna.cz.

V dědině jedné žili za dávných časů manželé a ti neměli žádných dětí. — Byli stateční, ale chudí. — Jakkoli chudí přáli si jen přece, kdyby je Pánbůh dědicem obdařil. — I vyslyšel Bůh prosbu jejich a po čase porodila žena zdravého synka. Šel tedy muž kmotry prositi, ale že chudý byl, nechtěl mu nikdo za kmotra jíti. — Líto mu to bylo a smuten vracel se domů. — I potká tu blíže chyžky své žebráka. — „Čože si tak smutný, človeče?“ ptal se ho žebrák.

„Akože nemámbyť smutný, porodila mně žena synka a němuožem mu kmotra dostať“ — odpověděl otec.

„No, ja som len žobrák, ale ak pristaneš, tak ti japuojdem za kmotra, ale ti nemám čo dať, nemám len tento peták,“ pravil žebrák.

„Však ja nič nepýtam, len mně podťe za toho kmotra.“

„No len choj domu, ja pri kostolebudem na tēba čakať“ — odpověděl žebrák. — Muž šel domů a hned se ženě pochválil, že už kmotra má. — Vzali tedy synka a šli s nímke křtu. Pokřtili ho Janko. — Ten starý žebrák, co mu stál za kmotra, zavázal mu ten peták, potom ho požehnal a zmizel.

Rodiče mu ten peták schovali a umínili si, byť i sebevětší bída na ně přišla, že ho nevydají. — Avšak co Janko do chyžky přibyl, bylo požehnání božího plné kouty a rodičům se dobře vedlo. — Janík rostl jako z vody a stával se z něho co den pěknější šuhajík; rodiče v něm žili. — Ale jakkoli i Janko rodiče svoje miloval, přece ho to, když dorostl, z domu do světa vábilo. — „Milí rodičia,“ pravil jim jednoho dne, „už stě sa mňa došťnachovali, už som došť mocný a muožem sám o seba sa starať. — Prosím vás, prepustťe mňa, rád by som sveta skúsiť.“ — Neradislyšeli rodiče Jankovuřeč a počali hopřemlouvav aplakat.

„Achněplačťeže a nebojte sa, milí rodičia, ved sa ja vám o rok o dva roky zase vrátim a chcem vás vo vašej starosti statočne opatrovať“ — těšil je Janko. — Když rodiče viděli, že jinak nedá, nechali muvůli a pomalu ho na cestupřipravovali. Tu když se rodiče o syna radí, kterak by ho nejlépe vypravili, octne se tu znenadání starýčlověk přede dveřmi, drže za uzdu krásného koníka a tázaje se: „Nekúpíte koňa?“

„A začože je ten kuoň?“ — ptal se otec. „Za peták!“ odpověděl starý. — „Nuž Janko, nože si ho kúp za ten tvoj krstnýpeták“ — pravil otec a ihned Jankovi schovaný peníz přinesl. — Janko sradostí starci peták dal a starec odevzdaje mu koně rychle odešel. — Nemalou měl Janko radost z pěkného koně, kněmuž tak něnazdajky přišel. — Když si ho nakrmil a připravil, rozloučil se s rodiči, a vsedna na kůň, bez dalšího meškání do světa se ubíral. — A když už byli daleko od domova a po zelené louce jeli, pravil koník Jankovi: „Daj pozor, keď sa potknem, čo vykopnem.“ Divnobylo Jankovi, že kůň rozpráví, a již se chtěl ozvat, vtom se kůň potknul a na zemi zajásal se ohníček, když ale Janko blíže přihlídl, viděl, že to není ohníček, ale zlaté péro. — „A či ho mám vziať?“ — ptal se Janko koně. — „Vezmi ho, je to pero z krídlaptáka Ohniváka, aleže si ho dobre schovaj! — Najprú ti budě kzlému, potom kdobrému slúžiť“ — odpověděl kůň. — Janko pérko zdvihl, zaobalil do bílého šátku a schoval si je za záhreň. — Jeli dále a přijeli kjednomu královskému městu, a tu když jeli okolo královského hradu, král z okna se díval. — Vida pěkného šuhaje na koni, zavolał na něho, tázaje se ho, kam jede.

— „Do sveta, šťastia skúsiť“ — odpověděl Janko. — „A či by si nechcel u mňa slúžiť?“ — ptal se král, jemuž se šuhajzalíbil.

„Prečo by som nechcel, keď mňa vezmete, ale si tohoto môjho koňa s sebou vezmem, lebo by som bez něho neišiel. —

„Nuž, keď tak chceš, vezmi si ho,“ pravil král. Jankovjel tedy do zámku, přistál do královské služby a dostal nastarost krásných šest koňů, na kterých král jezdíval. — Svěho koníka postavil si do té samé konírny do kouta a vedle něho spával. — Od té doby, co Janko koně hlídal, stávali se co den krásnějšími, srst na nich jak aksamit, hřívá jak zlaté vlnky od hlavy jim splývala, z očí jim oheň sršel. — Králi se to líbilo, chválil si Janka. Čeled se ale divila, že co je to stěmi koňmi, co je hlídá Janko, že tak na sebe berou, jako by na ně kladl, kdežto přece stejný obrok mají; to že přej není sdobrym. — Zvlášť jeden sluha mezi čeledí královskou Jankanenávíděl a přízeň královi mu nepřál; ten umínil si, že musí vyzkoumat, co on skoňmi dělá. Tak i učinil.

— Jednoho večera vloudil se do konírny, a za kupu sena v koutě nahromaděného schovaje se, čekal na Janka. — Když se již úplně setmělo, vešel Janko do konírny bez světla; když závoru zastrčil, vyňal ze záhadří bílý šátek, v němž zaobalené měl zlaté péro z ptáka Ohniváka. Poloze šátek na okno rozbalil ho a v tom okamžení rozlila se z něho záře po celé konírně. — Janko sejmul čapku, pověsil na kliněk, svlékl kabanici a začal koně čistit a česatjednoho po druhém, vesele si přitom zpívaje. — Když byl sprací hotov, zaobalil zlaté péro zase do šátku a teprv ulehl na seno vedle svého koníka.

— Kedyž se rozbřesko, vykradl se zrádný sluha zpoza kopy a vida, že Janko tvrdě spí, vzal péro i sšátkem a tiše, jak prišiel, odešiel. — Jak nastal bílý den, pospíšil sluha ke králi, zlaté péro mu odevzdal a vše vypověděl, jak a kde kněmu prišiel. Král ho vyslechl a potom si poslal pro Janka. — Líbilo se králi péro a myslil si, když jedno péro tak svítí a tak krásné je, čože teprv celý pták? — Kedyž se Janko před krále dostavil, strmose na něho král podíval a hněvivým hlasem promluvil: „Ako si sa opovážil skrývať predou mnou zlaté pero z ptáka Ohniváka, za to si smrť zasluži!“ — „Ach odpusťteže, vaša milostpáně kráľu, veď som sa ja nenazdal, že by sa vám to jedno pero tak zapáčilo,“ — omlouval se Janko. — „Odpustím ti, ale mně musíš doniesť ptáka Ohniváka, akně doněsieš, budeš o hlavu menší!“ — Stěmi slovy se král od něho odvrátil a Janko plačící vrátil se do konírny. — „Cože, Janko, plačeš, čožeti je?“ ptal se ho koník. „Eh akože nemám plakať a nariekať, koníku muoj drahý, keď mně kráľ rozkázal, aby som mu doniesol ptáka Ohniváka, a keď muho nēdoněsiem, že budem o hlavu menší. Běda mně, kdeže ja najdēm ptáka Ohniváka!“ —

„Veď vieš, čo som ti vravel, že ti to zlaté pero najprú na zle, potom na dobre budě. No neplač, veď ja ti budem na dobrej pomoci. — Ale si skorej pýtaj od kráľa s korýtko zlatej pšenice a hodbávnu síť. Potom naber poživu, vsadni na mňa a vydáme sa na cestu.“ — Janko vrátil se ke králi, prose, aby se mu dalo s korýtko zlaté pšenice a hedbávná síť. Král nařídil, aby se mu ihned vše, co žádá, vydalo. — Kedyž měl Janko všecko připraveno, vložil to na kůň, vsedl i sám na něho a v okamžení byli ze vrat. — Jeli, jeli mnoho dní, až přijeli za vysoké hory, za široké doly ke Zlatému vrchu. Tu koník zastal a pravil Jankovi: „Vezmi síť a zlatú pšenicu a idna ten vrch, čo tuto vidíš; na vrchu je studnička a k tej studničke prilietajú každú noc ptáci Ohniváci napiť sa. — Kolom tej studničky nasypaj zlatú pšenicu; prilietnu ptáci, budú zobať a vtedy musíš chytro jedného ulapiť. Keď ho budeš mať, daj ho dosiť a zavolaj na mňa.“ — Jak koník kázal, tak Janko udeľal; vzal pšenici asiť a šel na Zlatý vrch; vylezl nahoru svečerem. — Na vrchu byla studnička a v ní voda jako křišťál čistá. — Nasypal Janko pšenici okolo studničky a potom lehl na zem a číhal. Kedyž bylo k půlnoci, osvítil se tu náhle celý vrch, jako by nad ním bylo slunce vzešlo, — a to přilétali ptáci Ohniváci. Jako blesk dolů k studničke se snesli, a vidouce zlatou pšenici okolo studnice rozházenou, začali hltavě zobať a o zrnka se prátí. — Janko obdivoval krásné ptáky a sotva dýchal, aby je nesplašil; — když se ale jeden, nejkrásnější ze všech, kněmu přiblížil, s rychlostí blesku lapil ho za nohu, síť přes něj přehodil, a co hrdlo stačilo, volati začal na koníka, a v témž okamžení stál koník uněho; Janko se naň vyšvihl, drže ptáka v síti, a na obrátku byli ti tam. Ale měli štěstí, neboť už ptáci Ohniváci na Janku doráželi a byli by ho jistě křídlyma utloukli a zobákami tělo mu rozklovali, kdyby ho byl koník zavčas neunesl. Nevýslovná byla radost králova, když se Janko do zámku vrátil a ptáka s sebou přinesl. Obdaroval Janku bohatě a ptáka Ohniváka dal do nejpěknější jizby na zlaté bidélko a krmil ho zlatou pšenicí. Od té chvíle, co se Janko vrátil, přemýšlel onen zlomyslný sluha jen na to, jak by Janku zabil. Janko si ho ale nevšímal, a jako prv, tak potom jen svých koní si hleděl. Jednoho dne procházel se král po síni, kde pták Ohnivák nabídelku seděl. Náhle se zastavil a pravil sluhovi — Jankovu nepřítelovi —, který se tam nějakou prací zabýval: „Večšia vzácnosť ako tento pták, hádam, nieto vosvetiť!“

„Jesto, vaša kráľovská milosť,“ ozval se sluha, rád, že se mu příležitost naskytla Jankovi škoditi. —

„A kdeže? Čože?“ rychle zeptal se král. — „Ako nám Janko rozprávěl, býva na Čiernom mori jedna panna, ktorej sana krásu na celom svete žiadna nevyrovná!“ I pozastavil se král nad touto řečí a zatoužil po krásné panně. — „Dosiaľ,“ pokračoval sluha ve své řeči, „němu ohol junik do chytiť, ale sa Janko chválil, že by ju on vedel dostať!“

„No dobre; nože Janka zavolaj!“ poručil král. — Zrádný sluha ihned pro Janku běžel, těše se již, že se ho navždy zbaví. —

„Prečože si ty mně nevřavel o morskej panně? Teraz chod a morskú pannu mně vystanou, a keď mně ju nēvystanovíš, budeš o hlavu menší!“ Janko se chtěl vymlouvati, že o morské panně neví, ale král mu nedal křeči přijíti a z jizby ven ho vyhnal, prikazuje, aby se ihned na cestu pripravoval.

Plačící vešel Janko do konírny. „Cože plačeš, Janko?“ ptal se koník.

„Ach koníčku muoj drahý, akože nemám plakať, keď mňa kráľ posielal pre morskú pannu, a keď mu jej nēvystanovím, že budem o hlavu menší!“ — nařikal si Janko.

„Noneplač; budě to ťažká práca, ale sa neboj; budem ti na dobrej pomoci. Aleže skorej pýtaj od kráľa bílý, zlatom tkaný šiator, aj zlatý stolík a všakové naněj drahé veci od zlata, od striebra. Také fujaru vezmi. Keď to budeš mať, ipoživu, vyberieme sa na cestu.“ — Janko šiel ke králi a prosil o stan, ostolek, o zboží apoživu, jak mu koník nařídil; a král rozkázal, aby se mu ihned vydalo vše, co žádá.

Maje vše v pořádku, naložil věci na kůň, i sám vsedl a bez meškaní na cestu se vydali. — Jeli přes hory, doly, přes šířé pustatiny, mnoho dnů jeli, než k moři došli. „No, tu sme, to je Čierne more,“ pravil koník, když nedaleko břehu mořského se zastavil, „teraz sosadnidolu a počuj, čoti budem vraveť. — Naj prú postau nakraj mora šiator, do

šiatra postau zlatý stolík a na stolík vylož drahé veci, čo pri sebe máš.— Potom sadni popredšiator a čakaj;každý deň o poludní prechádza sa morskápanna, dcéra morského kráľa, v zlatým člunku po mori. Keď ju uvidíš, začni pekne na fujaru vyhrávať, aby ťa počula.— Keď ťa počuje, priplynie k brehu sesvými pannami a budě sa ťa pýtať,kdo si, zkadě si; povedz ty jej, že si kupec, že máš v šiatru drahé veci, aby šla opáčiť.— Keď sabudě na veci dívať, nemeškaj,uchyť ju za pravú ruku a zavolaj na mňa!“ — Poté dal se koník stranou a Jankošiel na pokrajmoře. Tam postavilbílý, zlatem tkaný stan, do stanu postavil zlatý stolík a na stolík rozložilvšeliké drahé akrásné šperky. Potom vzal fujaru asedl před stan, oči smoře nespouštěje. Tu k polední době viděl daleko na moři cosi lesknouti se, jako by zlatá kachnička po vodě plynula. — Nebyla to ale kachnička, byla to zlatá lodička a v ní seděla mořská panna se svými pannami, které veslovaly stříbrnými veslami.— Když poznal Janko, že to mořská panna, začal utěšeně na fujaru hráti. — I zaslechla píseň jeho mořská panna, a chtěic zvěděti, kdo to tak líbezně hraje, obrátila lodičku kbřehu. Tu viděla seděti Jankapřed zlatoskvoucím stanem. Když připlula ke kraji, Janko kní přistoupil, pěkně se jí poklonil a na její otázku, odkud a kdo je a kam jede, pravil: „Kupec som z ďalekej zeme,krásna panno. Keď tidaka, id' dnu do šiatra a opáč muoj tovar. Pekné,drahé mám veci,ažda sa ti voľačo zapáči!“— pobízeli Janko lahodnými slovy morskoupannu. — Nedala se dlouho pobízeti a vstoupila se svými pannami do stanu. — I obstoupily zlatý stolek a oči všech pásly se chtivě na krásných šperkách. Janko nechal je dívati se a čekal chvíle. — Tu když se morskápanna kněmu obrátila, ptájic se, co by za všecken tovar žádal, uchopil ji za pravou ruku, místo odpovědi zavolal na koníka, a vida ho v témž okamžení při sobě stát, jak střela vyšvihnul se i spannou na něho a pryč uháněl. — Než se panny vzpamatovaly a mořského krále svolaly, byl Janko spannou za horami. —

Neslýchaného bylo v zámku divu, když se Janko vrátil a pannu krásy nevidané ssebou přivedl. — Král jí nevěděl radostí místa najíti a bohatě Jankaobdaroval, že mu tak krásnou nevěstu přivezl. Ale Janka málotěšila králova přízeň a dary, on by mnohem raději byl morskoupannu chtěl než všecko královo bohatství. — Aniž morskápanna, co do zámku vkročila, nebyla veselá, nezasmála se, ani mluvit nechtěla, a jen smutně po zámku chodila. — Krále smutek její nesmírně rmoutil a nevěděl již co počíti, aby se jí zavděčil, neboť jakkoli starý, vášnivě si krásnou pannu zamiloval. — Nemohl bez ní ani chvíli být a jen stále na ni doléhal, aby se sobášili.— Jednou, když se jí zase ptal, kdy budou svatbu slaviti, odpověděla mu panna: „My sa spolu němuožeme sobášit, lebo som ja mladá a ty starý!“

„Nuž prauda, ale čo aj starý, preca ťa budem znať ľúbiť ako mladý!“odpověděl král, uražen jejími slovy. — Morskápanna zavrtěvši hlavou odpověděla: „Moje líco ružami prekvitá, tvojhlava sněhom zapadá, to sanesrovnává, ja ťa, starca, ľúbiťněmuožem!“

„Ehběda mně, akože tobudě, veď sa ja mladým spraviťněmuožem?“ — „Keby si mal živú a mŕtvu vodu, spravil by si sa mladým,“odpověděla morská panna. Tu chvíli zavolalkrál sluhu a kázal mupoptati se po živé a mrtvé vodě. — Sluha,Jankův to nepřítel, šel, ale záhy se vrátil svyřízením, že není ani živé ani mrtvé vody kdostání. — Zarmoutil se král, ale sluha ho potěšil řka mu, aby Jankapro ni poslal. — Ihned si dal král Jankazavolat, a když se Janko dostavil, kázal mu přinésti živé i mrtvé vody — „a keď tejevody do tretieho dňanedoněsieš, na kusy ťa dám rozsekať!“—

NeborákJanko, cože měl říci, smuten, bědující šel do konírny. — „Eh Janko, čože zase bedákaš, čo ti je?“— ptal se ho koník.

„Eh koník muoj drahý, akože nemám bedákať, keď mňa kráľ posielal pre živú a mŕtvu vodu. Keď mu vraj junědoněsiem, že mňa dá na kusy rozsekať.“

„No, len sa ty neboj, veď ja ti budem na dobrej pomoci; ale si skorej pýtaj od kráľa dvoch malých lahvičiek návodu, ale tak ľahkých, čo by ichpták uniesol. Keď ti ich kráľ dá, vezmi ajpoživy a vyberieme sa na cestu.“— Potěšen vrátil se Janko ke králi a prosil odvě lahvičky, lehké, aby je ptáče uneslo. — I kázalkrál zhotoviti ihned lahvičky z měchýřů a Jankovi je odevzdati. — Maje lahvičky i poživu vsedl na kůň a ten uháněl s nímna křídlech větru, až dojeli kjednomu hlubokému lesu. Tam koník zastal a kázal Jankovi, aby slezl; když slezl, pravil mu koník: „Ty sa skry tuto poza ten buk, jasi ľahněm na zem a spravím sa mŕtvym.— O chvíľu priletia vrany a budú mňa chceť trhať.— Hľa, tamto ich vidím hore na strome, párik a mladé.— Nuž keď si na mňa sadnú, dajže pozor,abys to mladé uchytil.— Starí sa uľaknú, budú ťa pýtať,abys ho pustil, ale ty ho nepúšťaj a povedz, že ho veru zabiješ, keď tinedonesu živú a mŕtvu vodu. Daj im potomlahvičky, ale vrána zadrž pri sebe!“— Janko skrylse tedy za buk a kůň se natáhl na zemjako zdechlý. — Ponějaké chvílislětly vrány dolů a sedly na koně, držíce jej za mrchu. — Tu se Janko vykradl zpoza buku a mladé vráně šťastně pod čapku chytil. — „Ach nēzabiže, dobrý človeče, naše mladé, veď sati my chceme všetkýmdobrým odslúžiť!“prosila stará vrána.

„Len vtedyvám mladé vaše pustím, keď mně doněsietě živej a mŕtvejvody!“ — „Ej donesieme, done-sieme!“vzkřikli staří jedním hlasem. — Janko jim dal každé jednu lahvičku a vrány vzaly se na křídla a v okamžení

Jankovi s očímizely. Když vrány ulítly, koník vstal. Janko si vráně pevně držel a s toužebností očekával návrat starých. Minul den, minula noc, a druhý den zrána od východu přiletují dvě vrány a přímo pod buk k Jankovi, nesouce každá jednu lahvičku v zobáku. Vzal jim Janko lahvičky, ale na radu koníka, než jim vráně pustil, roztrhl je, mrtvou a živou vodou namazal a teprv pustil. — Vráně zatřepetalo křídly a čerstvé a zdravé se starými odletělo. Přesvědčiv se takto, že ho nezklamali, vsedl na kůň a ten jako na větru domů s ním uháněl. — Přišli právě v určitou dobu. Když si Janko koníka do konírny zavedl, když ho pohladil, pobožkal pohrdle, jak vždycky dělával, děkuje mu za jeho věrnost, šel ke králi, který s toužebností ho již očekával. Janko dal králi lahvičky svodou a král je dal morské panně. — Panna vezmouc lahvičky do jedné ruky, druhou rukou vzala se stěny meč, a podávajíc ho Jankovi, pravila: „Nuž kráľu, kľakni a Janko nach ti hlavu zroní, ja ťapotom touto vodou umyjeme budeš mladý a krásny!“ — I ulekl se král těch slov a nechtěl si dát hlavu stí ti. — I řekla panna: „Aby si sa presvedčil, nechtedy Janko kľakne a zroníš mu hlavu ty!“ — Na to král přistál. Janko bez bázně klekl a král mu hlavu sťal. Mořská panna ale hlavu vzala, nejdřív mrtvou vodou umyla, na pravé místo nasadila, potom živou obmyla a Janko vyskočil krásnější, než kdy byl, jen zlatá pruha zůstala mu okolo hrdla. Když to král viděl, odpadla mu všechna bázeň, klekl a sám meč Jankovi podal, aby mu hlavu sťal. Janko se zdráhal, ale když mu i panna kázala, vzal meč a králi hlavu sťal. Princezna mu podala mrtvou vodu, aby ho umyl a hlavu mu nasadil, živou vodu ale hodila oknem ven. Král zůstal mrtev. Morská panna svolala ihned všechno dvořenístvo, a když se vše sběhlo, ukazujíc na Janka, pravila: „Ten je muoj ženich a váš kráľ!“ — A všickni jásali a radovali se, že mají krásného krále a královnu! Zrádný sluha vida, že Janko se králem stal, v zámku se neobměškával, aniž se radoval. — Jankova první cesta co krále byla ke koníkovi, ale koníka nikde nebylo — zmizel. — Maje krásnou morskou pannu za ženu, když si napotom i staré rodiče přivedl, nechybělo mu úplnému štěstí nic více.